



DET KONGELIGE  
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Statsråden

Arbeids- og sosialkomiteen i Stortinget  
Stortinget  
Postboks 1700 Sentrum  
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

21/638-

01.mars 2021

**Representantforslag 105 S (2020-2021) fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Gisle Meininger Saudland og Helge André Njåstad om å sikre et helhetlig Nav (dok 8:105 S (2020-2021))**

Jeg viser til brev fra arbeids- og sosialkomiteen av 12. februar 2021 med anmodning om min vurdering av representantforslag 105 S (2020-2021) fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Gisle Meininger Saudland og Helge Andre Njåstad om å sikre et helhetlig NAV.

Arbeids- og velferdsforvaltningen består av den statlige Arbeids- og velferdsetaten og de delene av kommunens tjenester som inngår i NAV-kontorene. Arbeids- og velferdsforvaltningen har ansvar for å gi brukerne bistand, enten det gjelder å fremme overgang til arbeid, sikre inntekt og kompensere for særlige utgifter, bidra til sosial inkludering eller aktiv deltakelse i samfunnet.

NAV-reformen var en betydelig organisatorisk reform som skulle gjennomføres relativt raskt, samtidig med en rekke velferdspolitiske reformer. Felles statlig-kommunale NAV-kontor ble valgt etter en grundig politisk prosess. Det siste kontoret ble etablert i 2011, og NAV-reformen har i en forvaltningssammenheng hatt relativt kort virketid. De kommunale tjenestene som skal inngå i NAV-kontoret er definert i lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen (økonomisk sosialhjelp, råd og veiledning, kvalifiseringsprogrammet, gjeldsrådgivning, midlertidig bosted). Kommunene kan velge å legge flere tjenester til NAV-kontoret.

Målet med felles statlige-kommunale kontorer er å gi brukerne bedre og mer helhetlig oppfølging og bistand. Hensynet til de brukerne som står lengst unna arbeidsmarkedet og har størst behov for sammensatte tjenester, har stått sentralt.

Jeg er enig med forslagsstillerne i at NAV-reformen i perioder var mer krevende å gjennomføre enn det mange i utgangspunktet så for seg. I dag mener jeg likevel at situasjonen er langt lysere enn det bildet som gis i Riksrevisjonens rapport fra 2012 (Dokument 3:16 (2011-2012)) som forslagsstillerne henviser til i sin begrunnelse for forslaget.

Ikke minst på bakgrunn av de betydelige utfordringene som Riksrevisjonen pekte på i sin rapport, satte regjeringen i 2014 ned et ekspertutvalg (Vågengutvalget) som fikk i oppdrag å gjennomgå arbeids- og velferdsforvaltningen med sikte på å vurdere og fremme forslag til forbedringer. Rapporten fra ekspertutvalget forelå i 2015, og regjeringen fulgte opp med en egen stortingsmelding i 2016 med tydelige retningsvalg og tiltak for å forbedre, forenkle og fornye forvaltningen (Meld. St. nr. 33 (2015-2016) – Nav i en ny tid, for arbeid og aktivitet). Strategier og tiltak fikk den gang bred oppslutning i Stortinget. I stortingsmeldingen er regjeringen tydelig på at partnerskapet mellom kommune og stat i det lokale NAV-kontoret gir muligheter som ikke er utnyttet godt nok. Dette var også klare tilbakemeldinger fra forskerne som hadde fulgt etableringen av NAV i hele reformperioden.

Derfor var også meldingen og tiltakene særlig rettet mot å gjøre forvaltningen mer arbeidsrettet, forenkle og forbedre brukernes møte med NAV og ikke minst gi forvaltningen større handlingsrom lokalt til å tilpasse tjenestene til brukernes individuelle behov og lokale forhold. Brukernes rettigheter og plikter skal behandles likt, men tjenester og tiltak for å gi bistand og oppfølging med sikte på arbeid og inkludering må være individuelt tilpasset.

Siden meldingen ble lagt frem, er retningsvalgene og tiltakene fulgt opp både av regjeringen og forvaltningen selv gjennom mange initiativer og forbedringstiltak. Dette forbedringsarbeidet er bl.a. gjort rede for i de årlige budsjettene og gjennom flere svar på spørsmål fra Stortinget. Gjennomføringen av tiltakene på lokalt nivå er også nylig vurdert av Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo Met som konkluderer med at arbeidet i tråd med disse retningsvalgene, og tiltakene bør fortsette (AFI-rapport 2020:09). Med utgangspunkt i dette, og ikke minst på bakgrunn av store utfordringer som EØS-saken, koronapandemien, økende arbeidsledighet og perspektivene for velferden fremover, er det i årets budsjett lagt vekt på at vi fortsetter og forsterker arbeidet med å forbedre forvaltningen med utgangspunkt i de utfordringene vi nå særlig står overfor.

Spørsmålet om å endre ansvarsdelingen mellom kommune og stat ble grundig utredet i Rattsø-utvalget, NOU 2004:13 En ny arbeids- og velferdsforvaltning. Utvalget konkluderte med å videreføre et kommunalt ansvar for økonomisk sosialhjelp som en skjønnsbasert og behovsprøvd ytelse, for å legge til rette for en helhetlig og samordnet hjelpeinnsats for stønadsmottakere med sammensatte behov, samt sikre at hjelpen ble gitt ut fra kunnskap om lokale forhold.

Statliggjøring av NAV-kontorene vil naturlig medføre at økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsprogrammet statliggjøres. Brukere som har behov for disse ordningene, har ofte også behov for andre kommunale tjenester. En viktig begrunnelse for at det ikke ble foreslått

en statliggjøring av de kommunale tjenestene som ble lagt til NAV-kontoret, var nettopp at mange av brukerne også ville ha behov for andre kommunale tjenester (habilitering, rehabilitering, helse, bolig mv). En statliggjøring av alle tjenestene i NAV-kontoret vil dermed kunne redusere samarbeidet med andre kommunale tjenester som ofte er vesentlige for denne utsatte gruppen.

I tillegg er det et selvstendig argument at kommunene bør ha et økonomisk sikkerhetsnett for sine innbyggere. Ved at økonomisk sosialhjelp dekkes gjennom kommunenes frie midler, har kommunene også et økonomisk insentiv til å styrke det forebyggende arbeidet slik at kommunens innbyggere ikke kommer i en situasjon der de har behov for ordningene.

Økonomisk sosialhjelp utmåles på grunnlag av en individuell og konkret behovsvurdering. Et behovsprøvd sikkerhetsnett som tar sikte på problemløsninger på individnivå, er ved utforming av sosiallovgivningen ansett som et viktig tillegg til de øvrige, mer generelle ordningene for sikring av livsopphold i velferdssystemet. For bl.a. å motvirke ubegrunnede stønadsforskjeller mellom kommunene, er det gitt veiledende retningslinjer for stønadsutmåling. Allikevel er det lagt avgjørende vekt på at den økonomiske sosialhjelpen er skjønnsbasert og nært knyttet til kommunenes øvrige tjenester, og at en statlig overtakelse av sosialhjelpen vil skape nye samarbeidsutfordringer mellom stat og kommune.

Et av de viktigste innsatsområdene i arbeids- og velferdspolitikken fremover er å forebygge og hindre at utsatte grupper blir stående varig utenfor utdanning eller arbeidsliv. Vi må derfor både arbeide for å inkludere flere i utdanning og arbeid, og samtidig søke å gi flere av dem som blir stående utenfor arbeidslivet mulighet for deltakelse og inkludering i nabolag, nærmiljø og lokalsamfunn. Årsakene til utenforskap er ofte sammensatte og gjensidig forsterkende. Ikke minst bidrar svak tilknytning til arbeidslivet til vedvarende lavinntekt som kan gi dårligere forutsetninger for å delta på andre samfunnsarenaer. En helhetlig politikk for å forebygge utenforskap og bidra til økt inkludering i arbeids- og samfunnsliv må derfor omfatte et bredt spekter av politikkområder. I dette arbeidet blir det stadig mer tydelig at vi må bli bedre til å samarbeide på tvers av tjenester og sektorer, ikke minst mellom arbeid, helse og utdanning. Det er derfor også nødvendig at samarbeidet lokalt mellom ulike kommunale tjenester og arbeids- og velferdsforvaltningen er en nøkkel til å nå målene om å inkludere flere og motvirke utenforskap.

Selv om partnerskapet mellom kommune og stat i det lokale NAV-kontoret kan være utfordrende for styring, ledelse og arbeidsprosesser, er det også et utgangspunkt for å skape muligheter for en helhetlig og individuelt tilpasset innsats overfor den enkelte bruker. Det er også en mulighet til å utnytte de kommunale og statlige virkemidlene totalt sett på en best mulig måte, tilpasset lokale forutsetninger og behov. I dette samarbeidet ligger det også mye potensial for læring, innovasjon og samarbeid med sosiale entreprenører og frivillig sektor lokalt. Kontroll med bruk av velferdsgodene og tiltak for å forebygge og avdekke trygdemisbruk er et prioritert arbeid for regjeringen, ikke minst gjennom A-krimssamarbeidet, og resultatene på dette området er ikke vesentlig avhengig av en avvikling av partnerskapet.

Etter min vurdering er det ikke noe grunnlag for å endre partnerskapet som utgjør fundamentet i NAV-kontoret. Det er imidlertid behov for å videreutvikle NAV-kontorene og utvikle tiltak basert på kunnskap om hva som virker og ikke virker, slik at den samlede statlige og kommunale innsatsen fører til at flere brukere kommer i arbeid og aktivitet. Jeg er derfor opptatt av å fortsette det utviklingsarbeidet som har gitt resultater, men som også må forsterkes for å møte stadig nye utfordringer. En ny organisering av NAV-kontorene nå, vil lett kunne flytte fokuset bort fra dette viktige arbeidet.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Torbjørn R. Isaksen'.

Torbjørn Røe Isaksen